

Застосування концепції невизначеності ДФУ для оцінки ризиків впливу чинників варіювання на результати аналізу: практичний приклад

Василь Петрус^{1*}

Дмитро Леонтєв²

Олександр Гризодуб²

Наталя Воловик²

¹ LLC Sopharma Ukraine

² ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів»

*petrus.vasyl@gmail.com

Зміст

1. Впровадження Analytical QbD та концепції Life Cycle в рутину практику

- Необхідність впровадження AQbD
- Аналіз ризиків, як ключовий принцип концепції AQbD
- Теперішня проблема оцінки ризику чинників варіювання в рутинній практиці
- Метрологічний підхід ДФУ як потенційний інструмент об'єктивної оцінки значимості ризику
- Цілі та задачі роботи
- Призначення методики
- Вимоги до метрологічних характеристик

2. Результати

- Цільовий профіль аналітичної методики – призначення методи та вимоги до метрологічних характеристик
- Застосування концепції невизначеності ДФУ для оцінки ризиків чинників
- Розробка попереднього дизайну в форматі підходу AQbD и Life Cycle
- Ідентифікація і кваліфікація чинників варіювання
- Оцінка та класифікація ризиків
- Розробка стратегія контролю за ризиками

3. Висновки

Необхідність впровадження Analytical QbD

1990 – Розробка концепції Quality by Design в науковій спільноті.

2002 – FDA впроваджує ризик-орієнтований підхід. Проголошується принцип – якість повинна бути впроваджена в розробку.

2004 – 2012 – ICH розроблює гармонізовані керівництва по впровадженню QbD (Q8; Q9; Q10; Q11)

2011 – FDA & EMA запускають пілотний проект по впровадженню QbD.

2017 – Створення наукової робочої групи по розробці Analytical QbD. Публікація серії наукових статей.

2020 – USP розробляє монографію 1220 Життєвий цикл аналітичної методики.

2021 – MHRA & BP впроваджують концепцію Analytical QbD.

2018 – по сьогодні ICH розробляє гармонізоване керівництво по впровадженню AQbD.

Наступний етап? Впровадження принципів AQbD FDA & EMA

Аналіз ризиків як ключовий принцип концепції AQbD

Якість ЛЗ не може бути надійно підтверджена експериментально для **кожної одиниці ЛЗ** – це можливо лише, якщо якість є **вбудованою в розробку методики (концепція AQbD)**.

Важливий результат застосування AQbD – результат аналізу повинен прагнути до істинного значення вмісту (на практиці – незначуще відрізнитися від нього).

Підхід Analytical Quality by Design:

- Ідентифікувати чинники варіювання для результату аналізу, який порівнюється з специфікацією на показники якості.
- Оцінити ризик впливу чинників варіювання на відхилення результату аналізу.
- Оцінити ризик прийняття некоректного рішення о якості.
- Мінімізувати рівень впливу чинника варіювання (за необхідності).

Як оцінити ризик впливу чинника варіювання

Що таке ризик, обумовлений чинником варіювання?

Це (1) оцінене нами (2) максимально можливе в рутинному аналізі відхилення результату аналізу від істинного значення – тобто невизначеність результатів аналізу, яка може оцінюватися як комбінація правильності та прецизійності.

Оцінка ризику

$$\text{РИЗИК} = (\text{ВІРОГІДНІСТЬ впливу}) \times (\text{ЗНАЧИМІСТЬ впливу})$$

Вірогідність впливу – потенційна частота впливу чинника варіювання на аналітичну методику протягом її життєвого циклу.

Значимість впливу – потенційне (максимальне) погіршення прецизійності або правильності результату аналізу, обумовлене даними чинником варіювання.

Теперішня проблема оцінки ризику від чинника варіювання в концепції AQbD

Оцінка ризиків повинна бути пов'язаною з розумінням методики і її цільовим призначенням

Оцінка вірогідності та значимості є не **об'єктивною**:

- Критерії значимості (низка; середня; висока або 1; 2; 3) – **не пов'язані** з невизначеністю результатів аналізу, і як наслідок – з ризиком прийняття некоректного рішення про якість.
- Критерії вірогідності (постійний; непостійний вплив) **не пов'язані** з розумінням методики і природи чинників варіювання.
- Не враховується «нормальна аналітична практика» – допустиме погіршення метрологічних характеристик при відтворенні методики в іншій лабораторії.

На практиці:

Критерії значимості та вірогідності встановлюються довільно – виходячи із суб'єктивного рішення аналітика чи групи аналітиків.

Метрологічний підхід ДФУ як потенційний інструмент об'єктивної оцінки значимості ризику

Важливі моменти метрологічного підходу ДФУ

1. Формулює науково обґрунтовані вимоги до максимальної невизначеності результату аналізу і її компонентам (правильність/прецизійність).
2. Враховує ширину специфікації для кількісного визначення.
3. Забезпечує ризик прийняття некоректного рішення о якості на рівні 5 %.

Теперішні сфери застосування метрологічного підходу ДФУ:

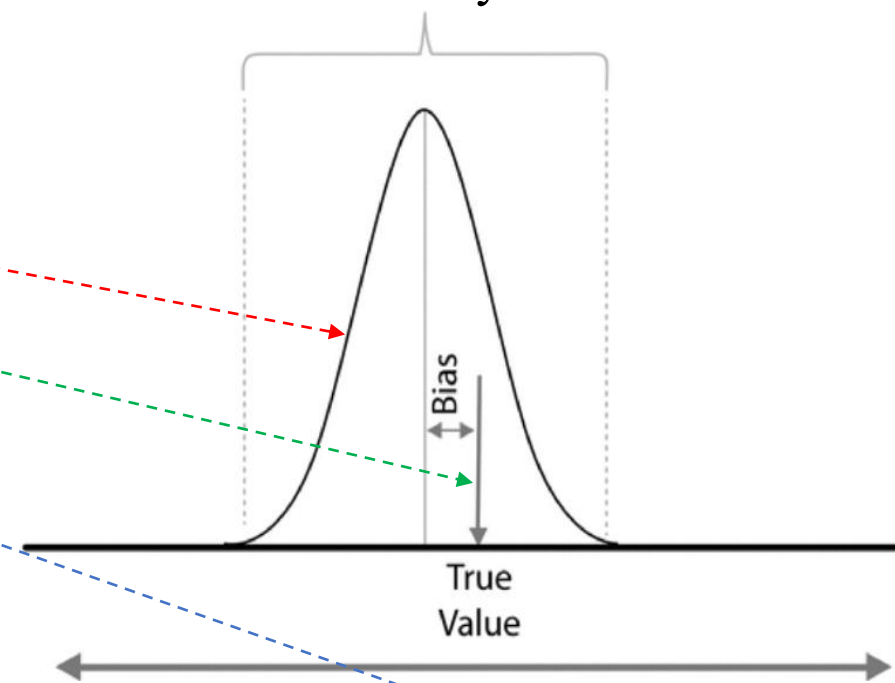
1. Визначає цільовий профіль аналітичної методики — вимоги до методики, виходячи з її призначення, який є ключовим елементом AQB_D, і використовується в усіх випадках застосування AQB_D.
2. Детально описано застосування для етапу Валідації аналітичної методики, але не для етапу розробки методики.

Важливо: Для всіх валідаційних параметрів запропоновані науково обґрунтовані критерії, які спираються на максимально-допустиму невизначеність результату аналізу та/або на її компоненти.

Потенційні сфери застосування підходу ДФУ:

Етап розробки методики, зокрема — оцінка значущості ризику.

Невизначеність результату аналізу

Ширина специфікації

Ціль і задачі роботи

Ціль роботи:

Розробка *стандартизованої процедури розробки методики*, яка об'єднує системні підходи до забезпечення якості концепції AqBd і метрологічну концепцію ДФУ як практичну частину реалізації задач AqBd.

Задачі роботи:

1. Застосувати підхід ДФУ для обґрунтування критеріїв оцінки значимості ризику від чинників варіювання, які ґрунтуються на призначенні методики, і пов'язані з нею максимально допустимою невизначеністю результатів аналізу та ризиком прийняття некоректного рішення о якості ЛЗ.
2. Реалізувати підхід розробки методики в форматі AqBd, із застосування принципів ДФУ – розуміння чинників варіювання (нормальна аналітична практика) і метрологічні критерії придатності.
3. Застосувати запропонований підхід до розробки методики кількісного визначення дезлоратадину в таблетках.

Етапи розробки аналітичної методики в форматі AQBД і Life Cycle

1. Розробка Цільового профілю аналітичної методики

2. Розробка попереднього дизайну аналітичної методики

- Вибір параметрів дизайну (*тип розчинника; довжина хвилі детектування; цільова концентрація*)
- Вибір параметрів специфічності і правильності (*параметри розчинення; параметри фільтрації*)
- Вибір параметрів розведення (*прогноз цільової невизначеності*)

3. Розуміння аналітичної методики

- Ідентифікація чинників варіювання (*попередні знання; моніторинг за чинниками*)
- Класифікація чинників варіювання (*контролюємі; шумові; експериментальні*)

4. Оцінка чинників варіювання

- Оцінка вірогідності
- Оцінка значимості
- Класифікація ризиків
- Розробка стратегії контролю

Цільовий профіль методики – призначення

Призначення методики:

Аналітична методика повинна визначати кількісний вміст АФІ в таблетках.

Зразок, в якому визначають аналіт:

Дезлоратадин в таблетках, вкритих плівковою оболонкою

Діапазон вмісту аналізу в продукті (специфікація):

по 5 мг с межами вмісту специфікації $\pm 5 \%$.

Матриця, в якій визначають аналіт:

- Компоненти плацебо (кальція гідрофосфат, целюлоза мікрокристалічна, крохмаль, тальк, гіпромелоза, діоксид титану) – номінальний вміст указано в специфікації на таблетки, и
- Супровідні домішки (технологічні домішки та продукти деградації АФІ) – максимально допустимий вміст у відповідності з монографією Ph.Eur. на субстанцію дезлоратадину.

Цільовий профіль – вимоги до метрологічних характеристик (підхід ДФУ)

Прийнятний рівень ризику прийняття хибного рішення:

5 %

Максимально допустима невизначеність результатів аналізу:

$$\max\Delta_{As} = \frac{\text{Specification Upper Limit} - \text{Specification Lower Limit}}{2} \times 0,32 = 1,6\%$$

Прецизійність результатів аналізу (max precis):

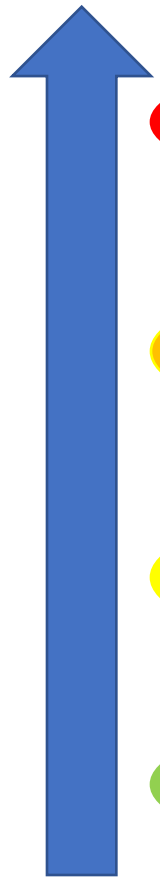
$$\max\text{ precis} = \max\Delta_{As}$$

Правильність результатів аналізу (max bias)

$$\max\_bias = \max\Delta_{As} \times 0,32 = 0,51\%$$

Застосування принципу незначущостіДФУ для оцінки ризику значимості впливу чинників варіювання

Відхилення результату

Більше, ніж $\max\Delta_{As}$

Вплив чинника варіювання є неприйнятним. Ризик необхідно мінімізувати.

Менше $\max\Delta_{As}$, но більше ніж $0,64 \times \max\Delta_{As}$

Вплив чинника варіювання незначуще відрізняється від неприйнятного. Ризик ще є прийнятним, проте чинник необхідно контролювати.

Менше $0,64 \times \max\Delta_{As}$, но більше ніж $0,32 \times \max\Delta_{As}$

Вплив чинника варіювання є прийнятним. Необхідно тільки зафіксувати наявність такого чинника (для розслідування OOS).

Менше $0,32 \times \max\Delta_{As}$

Вплив чинника варіювання незначуще відрізняється від відсутності впливу. ВСЕ ОК.

ІСТИННЕ ЗНАЧЕННЯ

Застосування розуміння методики для оцінки вірогідності впливу чинників варіювання

Надійно стандартизовані чинники варіювання

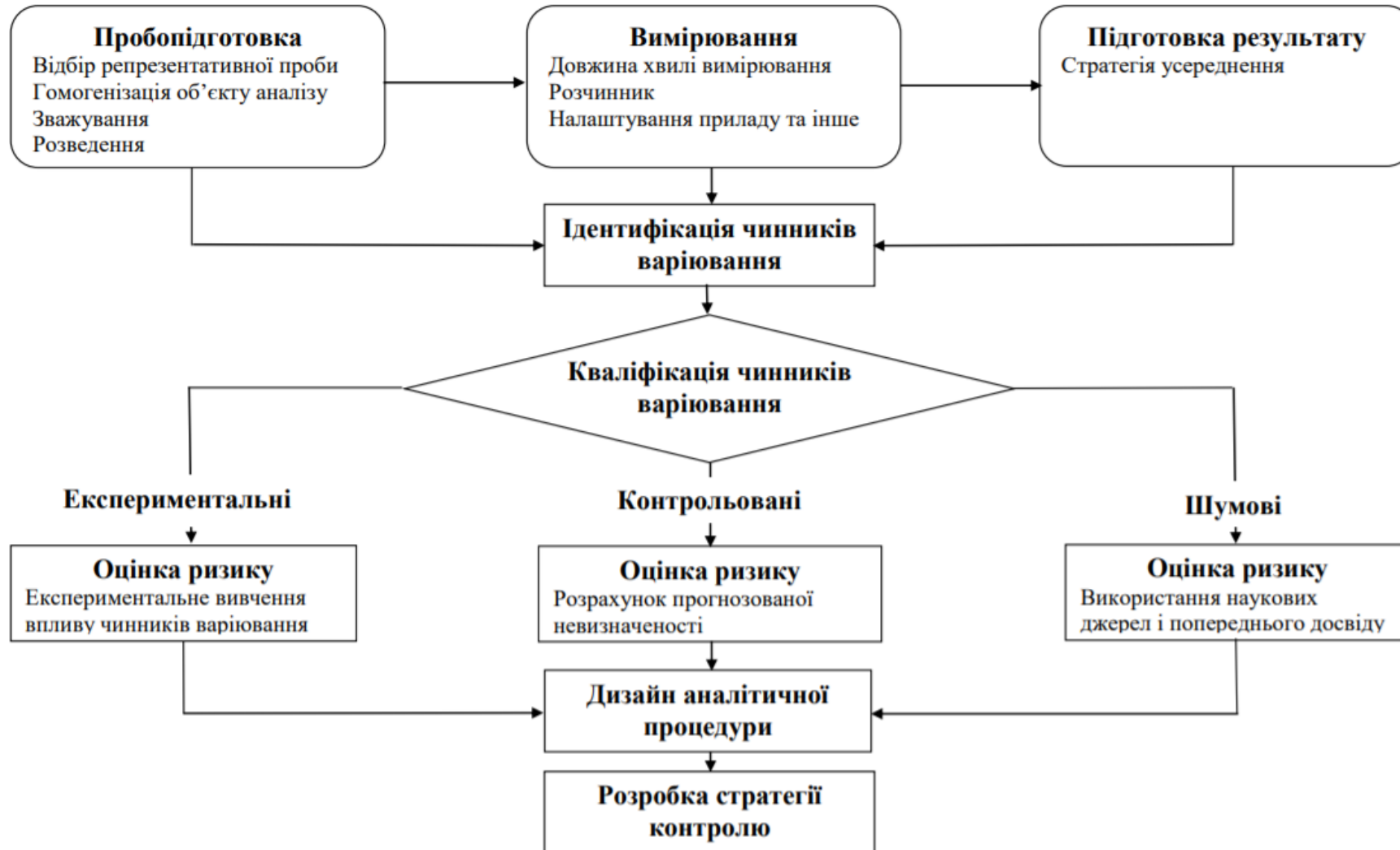
1. Якщо чинник варіювання є надійно стандартизованим, його вплив на аналітичну методику є **непостійним**. Наприклад:
  - Вплив невідповідності невизначеності мірного посуду – непостійне (виключається верифікацією посуду).
  - Відхилення від коректності експлуатації обладнання – непостійне (виключається кваліфікацією обладнання).
  - Вплив рН розчину – непостійне (виключається стандартизацією умов приготування).
  - Вплив стабільності розчинів – непостійне (виключається стандартизацією часу придатності).
  - Відхилення від умов зовнішнього середовища (температура; вологість) – непостійне (контролюється в лабораторії).
  - Невідповідність кваліфікації постачальника – непостійне (виключається кваліфікацією постачальника \ стратегією контролю).

Однак, для будь-якого джерела, що стандартизується – можливий «крах» аналітичної системи, що і створює ризик

Чинники варіювання, які неможливо стандартизувати

2. Якщо чинник варіювання неможливо надійно стандартизувати, або стандартизація є суб'єктивною, його вплив на аналітичну методику є **постійним**. Наприклад (суб'єктивний вплив):
  - Варіювання умов розтирання таблеток аналітиком (сила та час; візуальна оцінка) – постійний.
  - Відхилення від правильності роботи з мірним посудом (фізичний стан аналітика) – постійний.

Алгоритм оцінки ризику чинників варіювання

Розробка попереднього дизайну

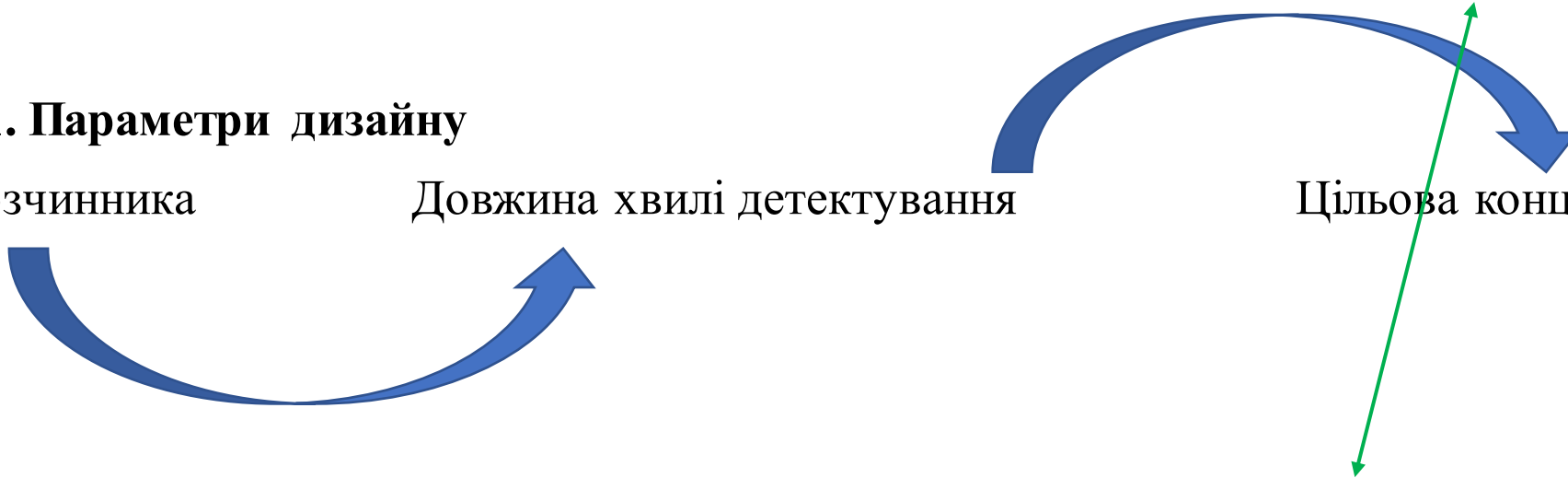
Попередній дизайн необхідно розробляти у відповідності з цільовим профілем.

Етап 1. Параметри дизайну

Тип розчинника

Довжина хвилі детектування

Цільова концентрація

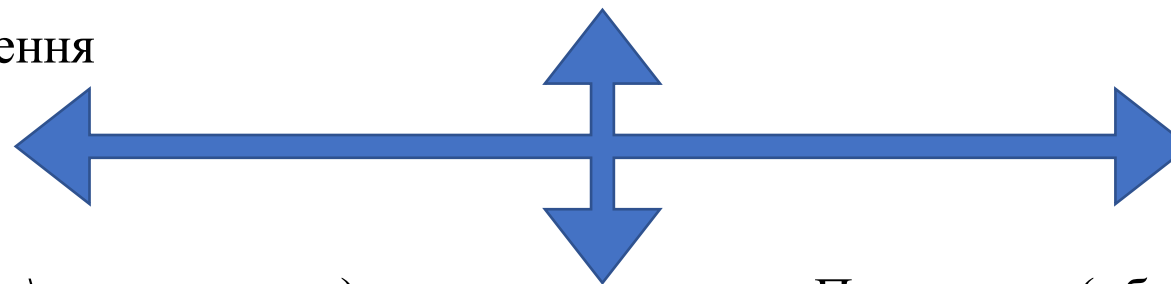
Етап 2. Параметри специфічності і правильності - **відповідність по параметру *max bias***.

Спосіб розчинення

Спосіб фільтрування

Параметри (час \ температура)

Параметри (оберти \ мертвий об'єм)

Розробка попереднього дизайну.

Етап 1

Етап 1. Параметри дизайну

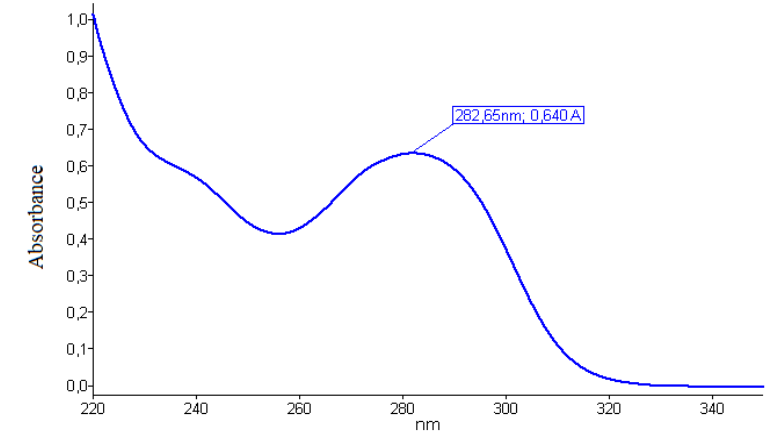
Розчинники: монографії EP; USP; розчинність;

переваги & недоліки (економічність \ доступність \ токсичність).

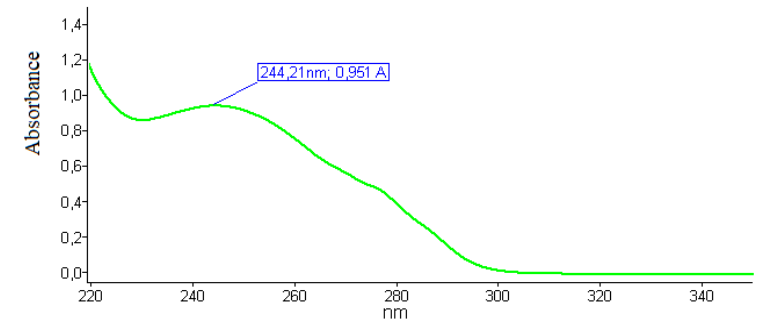
Цільова концентрація: оптична густина від 0,5 до 0,7

Розчинник	Метанол P	Етанол 96 % P	0,1 M розчин кислоти соляної
Цільова концентрація дезлоратадину, мкг/мл	15	15	20

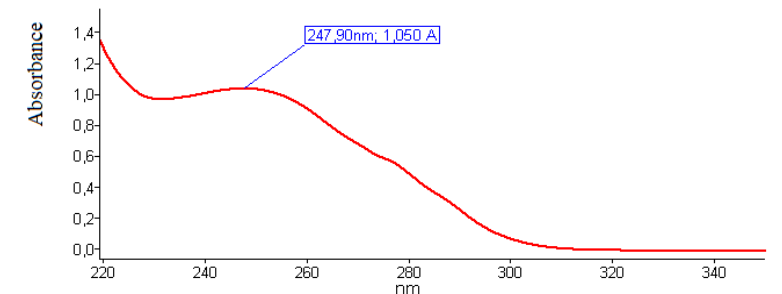
А - Спектр розчину дезлоратадину в 0,1 M розчині кислоти хлористоводневої P з концентрацією 19,85 мкг/мл

В - Спектр розчину дезлоратадину в Метанолі P з концентрацією 22,37 мкг/мл

С - Спектр розчину дезлоратадину в Етанолі 96 % P з концентрацією 24,69 мкг/мл

Розробка попереднього дизайну. Етап 2.

Етап 2. Параметри специфічність і правильність

Способ растворения и его параметры

Процедура розчинення АФІ	Шейкер (45 хв)	Водяна баня (50 °С; 30 хв)	УЗ баня (15 хв)
$A_{20 \frac{\text{мкг}}{\text{мл}}}$	0,6382	0,6438	0,6447
Різниця, %	1,01	0,14	—

Час обробки	3 хв	5 хв	10 хв	15 хв	20 хв
$A_{20 \frac{\text{мкг}}{\text{мл}}}$	0,6102	0,6204	0,6431	0,6447	0,6442
Різниця, %	5,28	3,69	0,17	0,08	—

Розробка попереднього дизайну. Етап 2.

Етап 2. Параметри специфічність і правильність

Спосіб фільтрування і його параметри

Кількість відкинутих, мл	3	5	10	15
$A_{20}^{\frac{мкг}{мл}}$	0,6435	0,6436	0,6435	0,6438
Разниця, %	0,04	0,03	0,04	0

	Метанол Р	Етанол 96 % Р	0,1 М розчин соляної кислоти Р
Центрифуга Minispin 13 000 об/мин.	0,0146 ± 0,0033	0,0138 ± 0,0040	0,0089 ± 0,0022
Мембранний фільтр No 1	0,0104 ± 0,0022	0,0095 ± 0,0019	0,0048 ± 0,0020
Мембранний фільтр No 2	0,0059 ± 0,0017	0,0067 ± 0,0019	0,0023 ± 0,0008
Мембранний фільтр No 3	0,0095 ± 0,0026	0,0080 ± 0,0035	0,0049 ± 0,0018
Мембранний фільтр No 4	0,0050 ± 0,0011	0,0053 ± 0,0014	0,0023 ± 0,0005
Розчин порівняння %*	0,8502	0,8491	0,6447
Критичне значення	≤ 0,0043	≤ 0,0043	≤ 0,0033

Розробка попереднього дизайну. Етап 3.

Етап 3. Параметри розведення.

- Цільова концентрація 20 мкг/мл
- Вміст в продукті 5 мг/таблетка

Розчин порівняння

40 мг

100 мл

5 мл

100 мл

20 мкг/мл

Тестовий розчин

Усреднення

105 мг

250 мл

$$\Delta_{SP} = \sqrt{0,5^2 + 0,37^2 + 0,2^2 + 2 \times 0,12^2 + 0,08^2} = 0,68\%$$

$$\Delta_{As} = \sqrt{\Delta_{SP}^2 + \Delta_{FAO}^2} = \sqrt{0,68^2 + 0,69^2} = 0,97\%$$

Відповідність $\max \Delta_{As} = 1.6\%$

Ідентифікація і класифікація чинників варіювання

Як класифікувати ризики?

РИЗИК = ВІРОГІДНІСТЬ впливу X ЗНАЧИМІСТЬ впливу

Вірогідність	Значимість			
	Низька	Середня	Висока	Неприйнятна
Низька	1	2	3	≥ 10
Середня	2	4	6	
Висока	3	6	9	

Зелений – ризик відсутній; Жовтий – ризик прийнятний, проте потребує контролю;

Червоний – ризик неприйнятний, потребує мінімізації.

Оцінка вірогідності впливу чинників варіювання

Вплив постійний - 3
Суб'єктивна стандартизація

Вплив постійний - 3
Суб'єктивна стандартизація
або порушення аналітичної системи

Експериментальні

1. Вплив рН розчинів
2. Стабільність розчинів
3. Вплив супровідних домішок
4. Гомогенізація зразку

Шумові

- Прецизійність методики:
1. Невизначеність від операцій аналітика поза нормальною аналітичною практикою
  2. Невизначеність від параметрів методики (Ефективність фільтрування)
  3. Невизначеність від параметрів оточуючого середовища

Вплив непостійний – 1
Надійно стандартизовані чинники

Джерела варіювання

Контрольовані

1. Невизначеність мірних колб
2. Невизначеність мірних піпеток
3. Невизначеність аналітичних ваг
4. Невизначеність спектрофотометру
5. Невизначеність стандартного зразку
6. Невизначеність від роботи аналітика в стандартизованих операціях «нормальної аналітичної практики»

Вплив непостійний – 1
Надійно стандартизовані чинники

Систематичне застосування принципу незначущості ДФУ для розробки критеріїв оцінки значимості ризику

Систематичне застосування принципу незначущості ДФУ дозволяє зробити оцінку впливу чинника варіювання об'єктивною

Оцінений вплив чинника варіювання на параметри прецизійності та правильності методики	Значення значимості впливу
Менше $0,32 \times \max \Delta_{As}$ або $0,32 \times \max bias$	Низька значимість
Менше $0,64 \times \max \Delta_{As}$ або $0,64 \times \max bias$, но більше ніж $0,32 \times \max \Delta_{As}$ або $0,32 \times \max bias$	Середня значимість
Менше $\max \Delta_{As}$ або $\max bias$, но більше ніж $0,64 \times \max \Delta_{As}$ або $0,64 \times \max bias$	Висока значимість
Більше ніж $\max \Delta_{As}$ або $\max bias$	Неприйнятна значимість

Посилання об'єктивності

Значення $\max \Delta_{As}$ і $\max bias$ зазначені в цільовому профілі аналітичної методики

$$\max \Delta_{As} = 1,6 \% \quad \max bias = 0,5\%$$

Оцінка значимості (сили) впливу від КОНТРОЛЮЄМИХ чинників варіювання

Розробка попереднього дизайну. Етап 3.

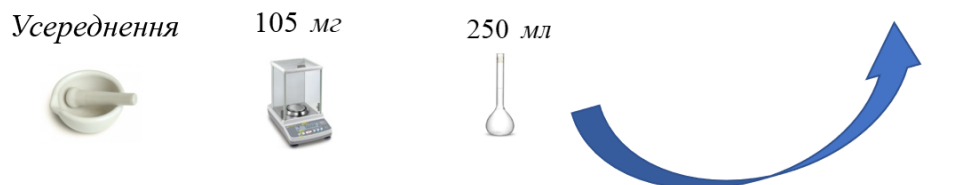
Етап 3. Параметри розведення.

- Цільова концентрація концентрація 20 мкг\мл
- Вміст в продукті 5 мг\таблетка

Розчин порівняння

Тестовий розчин

$$\Delta_{SP} = \sqrt{0,5^2 + 0,37^2 + 0,2^2 + 2 \times 0,12^2 + 0,08^2} = 0,68\%$$

$$\Delta_{As} = \sqrt{\Delta_{SP}^2 + \Delta_{FAO}^2} = \sqrt{0,68^2 + 0,69^2} = 0,97\%$$

Відповідність $\max \Delta_{As} = 1,6\%$

19

Значимість впливу = $0,97/1,6 = 0,6$ (менше 0,64 – середня значимість – 2).

Оцінка значимості (сили) впливу від експериментальних чинників варіювання.

Стабільність розчинів

1. Оптимізація пробопідготовки до незначущого рівня менше 0,16% - сліпа зона. Важливо досягти мінімального значення.
2. Приготування розчинів порівняння та тестового + приготування нового розчину порівняння на кожну точку (проти якого вимірюється оптична густина).
3. Оцінка зміни густини поглинання.

Розчин	Параметр	Час, год			
		0	5	24	48
Розчин порівняння	Z, %	100	100,09	99,91	100,11
	100%-Z	-	-0,09	0,09	-0,11
Тестовий розчин	Z, %	100	100,14	99,99	100,16
	100%-Z	-	-0,14	0,009	-0,16

Значимість впливу = $0,16/0,51 = 0,31$ (менше 0,32 – низька значимість – 1).

Результат класифікації ризиків

Чинник варіювання	Ризик впливу (Вірогідність x Значимість)
Контрольовані чинники варіювання	
<i>Невизначеність мірного посуду</i>	Непостійна (1) x Середня (2) = 2
<i>Невизначеність аналітичного обладнання</i>	
Експериментальні чинники варіювання	
<i>Вплив рН розчинів</i>	Непостійна (1) x Низька (1) = 1
<i>Стабільність розчинів</i>	Непостійна (1) x Низька (1) = 1
<i>Вплив супровідних домішок</i>	Непостійна (1) x Середня (2) = 2
<i>Гомогенізація розтирання</i>	Постійна (3) x Неприйнятна (10) ≥ 10
Шумові чинники варіювання	
<i>Ефективність фільтрування</i>	Непостійна (1) x Неприйнятна (10) ≥ 10
<i>Невизначеність аналітика</i>	Постійна (3) x Середня (2) = 6

Зелений – ризик відсутній; Жовтий – ризик прийнятний, проте, потребує контролю;

Червоний – ризик неприйнятний, потребує мінімізації.

Стратегія контролю за ризиками

Відсутні ризики – зелені (проте, до запровадження стратегії контролю були «прийнятними» жовтими, так як вірогідність була постійна).

- *Невизначеність мірного посуду*
- *Невизначеність аналітичного інструменту*

Стратегія контролю

- Верифікація мірного посуду.
- Кваліфікація обладнання.

Прийнятні ризики – жовті:

- *Невизначеність аналітика*

Стратегія контролю

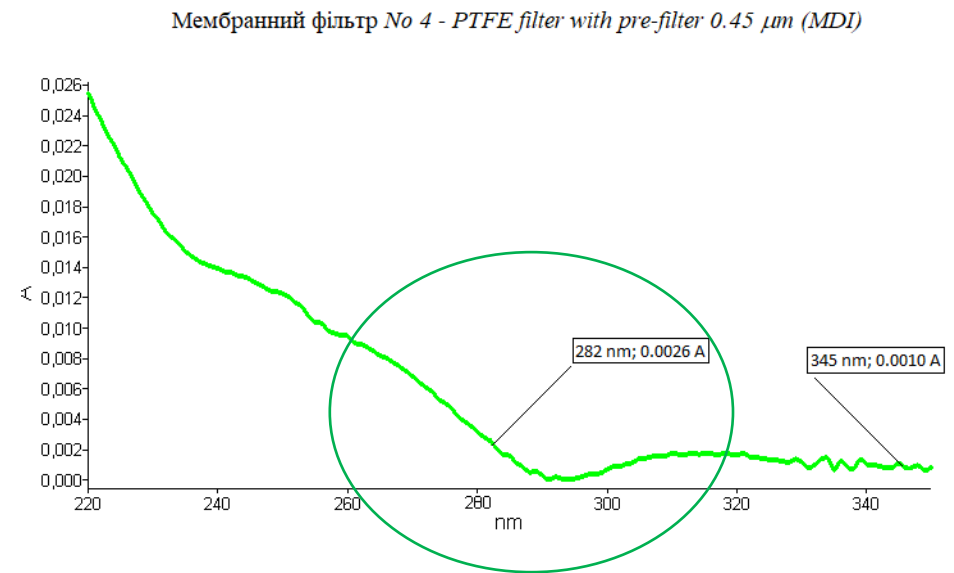
- Кваліфікація аналітика.

Неприйнятні ризики – червоні

- *Ефективність фільтрування*
- *Гомогенізація розтирання*

Стратегія контролю

- Мінімізація ризику – шляхом кваліфікації певного типу фільтру.
- Оптимізація умов методики (збільшення наважки)

Висновки

1. На основі підходу ДФУ запропоновані науково обґрунтовані критерії оцінки значущості ризику від чинників варіювання, які ґрунтуються на призначенні методики і пов'язані з нею максимально-допустимою невизначеністю результатів аналізу і ризиком прийняття некоректного рішення о якості ЛЗ.
2. На основі підходу AQbD розуміння аналітичної методики запропонований підхід кваліфікації вірогідності впливу чинників варіювання.
3. Об'єднання підходів AQbD (системні принципи забезпечення якості) і ДФУ (науково-обґрунтовані метрологічні критерії) дозволило розробити стандартизовану процедуру розробки методики. Яка планується до впровадження в ДФУ.
4. З використанням запропонованої процедури була проведена розробка методики кількісного визначення дезлоратадину в таблетках з дозуванням 5 мг.